

Utbildningsutskottets betänkande 2021/22:UbU23

Validering för kompetensöverföring och livslångt lärande

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till lag om ändringar i skollagen och lagen med bemyndigande att meddela föreskrifter om avgift för ansökan om att få beslut som avser kvalifikationer för livslångt lärande. De lagändringar som utskottet tillstyrker innebär att det införs en skyldighet för hemkommunen att se till att den som vill få sitt kunnande kartlagt inför utbildning eller prövning inom komvux erbjuds en inledande kartläggning. Vidare införs en skyldighet för huvudmannen för komvux att se till att en elev som behöver validering erbjuds det. Dessutom förtydligas vad som avses med validering och vad som krävs i fråga om dokumentation efter en validering. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ges ett bemyndigande att meddela föreskrifter om validering av en persons kunnande.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2023.

Utskottet anser att riksdagen bör avslå motionsyrkandena.

I betänkandet finns fem reservationer (M, SD, KD, L).

Behandlade förslag

Regeringens proposition 2021/22:123 Validering för kompetensförsörjning och livslångt lärande.

Fyra yrkanden i följdmotioner.

Fyra yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2021/22.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	4
Ärendet och dess beredning.....	4
Bakgrund.....	4
Propositionens huvudsakliga innehåll.....	8
Utskottets överväganden.....	10
Inledning.....	10
Lagförslaget.....	10
Utskottets ställningstagande.....	24
Samverkan rörande validering m.m.....	24
Utskottets ställningstagande.....	25
Reservationer.....	28
1. Lagförslaget, punkt 1 (SD).....	28
2. Samverkan rörande validering m.m., punkt 2 (M).....	29
3. Samverkan rörande validering m.m., punkt 2 (SD).....	30
4. Samverkan rörande validering m.m., punkt 2 (KD).....	30
5. Samverkan rörande validering m.m., punkt 2 (L).....	31
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	33
Propositionen.....	33
Följdmotionerna.....	33
Motioner från allmänna motionstiden 2021/22.....	33
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag.....	35

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Lagförslaget

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i skollagen (2010:800),
2. lag om ändring i lagen (2015:478) med bemyndigande att meddela föreskrifter om avgift för ansökan om att få beslut som avser kvalifikationer för livslångt lärande.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2021/22:123 punkterna 1 och 2 samt avslår motion

2021/22:4430 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 1.

Reservation 1 (SD)

2. Samverkan rörande validering m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2021/22:3965 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkandena 10, 11 och 34,

2021/22:4219 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 3,

2021/22:4430 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 2 och

2021/22:4432 av Lars Hjärmered m.fl. (M) yrkandena 1 och 2.

Reservation 2 (M)

Reservation 3 (SD)

Reservation 4 (KD)

Reservation 5 (L)

Stockholm den 2 juni 2022

På utbildningsutskottets vägnar

Gunilla Svantorp

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Gunilla Svantorp (S), Fredrik Malm (L), Lars Hjärmered (M), Pia Nilsson (S), Josefin Malmqvist (M), Patrick Reslow (SD), Caroline Helmersson Olsson (S), Daniel Riazat (V), Linus Sköld (S), Christian Carlsson (KD), Tomas Kronståhl (S), Michael Rubbestad (SD), Annika Hirvonen (MP), Maria Nilsson (L), Noria Manouchi (M), Jörgen Grubb (SD) och Niels Paarup-Petersen (C).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2021/22:123 Validering för kompetensförsörjning och livslångt lärande och fyra yrkanden i följd motioner samt fyra yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2021/22.

En förteckning över behandlade förslag finns i bilaga 1. Regeringens lagförslag återges i bilaga 2.

Regeringen beslutade den 19 november 2015 att ge en kommitté i form av en nationell delegation i uppdrag att följa, stödja och driva på ett samordnat utvecklingsarbete inom valideringsområdet på den nationella och regionala nivån (dir. 2015:120). Delegationen antog namnet Valideringsdelegationen 2015–2019. Den 30 augusti 2018 fick delegationen i uppdrag att också bl.a. föreslå en övergripande definition av validering (dir. 2018:101). Delegationen överlämnade den 8 mars 2017 delbetänkandet En nationell strategi för validering (SOU 2017:18). Den 10 april 2018 överlämnade delegationen delbetänkandet Validering i högskolan – för tillgodoräknande och livslångt lärande (SOU 2018:29). I januari 2020 överlämnade delegationen slutbetänkandet Validering – för kompetensförsörjning och livslångt lärande (SOU 2019:69). Slutbetänkandet har remissbehandlats. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Utbildningsdepartementet (U2020/00129).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 20 januari 2022 att inhämta Lagrådets yttrande över lagförslag som är likalydande med lagförslagen i denna proposition. Lagrådet har lämnat förslagen utan erinran.

Bakgrund

Validering används i för liten utsträckning

En föränderlig arbetsmarknad kräver möjligheter till omställning

Regeringen konstaterar att det kontinuerligt sker en strukturomvandling på arbetsmarknaden, bl.a. till följd av klimatomställningen, en ökad digitalisering och automatisering i arbetslivet. Detta ställer nya och högre krav på arbetskraftens kompetenser. För att tillgodose arbetstagarnas behov av kvalifikationer så att de kan ställa om till ett nytt yrke eller till en ny nivå inom det yrke de redan har behöver det finnas en god tillgång till utbildning.

kompetensutveckling och validering. Många individer är dock arbetslösa trots flera år med stark efterfrågan på arbetskraft, framför allt gäller det unga, personer med funktionsnedsättning, utrikes födda och långtidsarbetslösa. Detta förklaras bl.a. av diskrepansen mellan vad arbetsgivarna efterfrågar och de arbetslösas kompetenser. Det råder brist på efterfrågad arbetskraft inom många sektorer, bl.a. inom industrin till följd av klimatomställningen. Behovet av personal inom offentlig verksamhet som utbildning, vård och omsorg är enligt Arbetsförmedlingens analys Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2020 – Utvecklingen på arbetsmarknaden 2020–2022 (2020:12) fortsatt stort, samtidigt som den fortsatta digitaliseringen skapar behov av kompetenser inom teknik, data och it.

För att arbetsmarknaden ska fungera så bra som möjligt framhåller regeringen att lärande som sker utanför formell utbildning behöver synliggöras och erkännas. Tillgång till kompetensutveckling och validering kan bidra till att de som har yrkeskunskaper men saknar arbete får möjlighet att komma in på arbetsmarknaden. Att yrkesverksammas kompetens synliggörs och intygas på ett formaliserat sätt kan främja rörligheten på arbetsmarknaden och ge en bättre matchning av kompetens mot olika yrken. Validering som verktyg för att kartlägga och bekräfta kompetens förbättrar förutsättningarna för både strategisk kompetensförsörjning och karriärutveckling. Validering inom kommunal vuxenutbildning (komvux) bör i högre grad än i dag bidra till att arbetslivets behov av kompetens tillgodoses. Verksamheten bör bättre möta vuxnas behov av att det kunnande som de tidigare har förvärvat valideras. Med kunnande avses i det här sammanhanget resultat av lärande i form av kunskaper, färdigheter, ansvar och självständighet. Validering är enligt regeringen ett viktigt verktyg också utanför arbetsmarknaden, t.ex. för att individen ska bli behörig till fortsatta studier eller annars få sin kompetens bekräftad.

Det finns problem med systemet för validering inom komvux

Regeringen anför att utgångspunkten för utbildningen av en enskild elev inom komvux ska vara elevens behov och förutsättningar (20 kap. 2 § skollagen [2010:800]). Det innebär att utbildningen ska erbjudas individanpassat och flexibelt. För att kommunerna ska kunna individanpassa utbildningen och möta elever med olika bakgrund och erfarenheter är det av vikt att de använder sig av validering. Behovet av validering kan framkomma när en utbildning startat och det visar sig att individen redan har kunskaper inom det område som utbildningen rör. Behovet kan också framkomma vid studie- och yrkesvägledningen då en individuell studieplan ska tas fram. Statens skolinspektion (Skolinspektionen) har dock konstaterat att många individuella studieplaner är av låg kvalitet och kan sakna flera viktiga uppgifter, t.ex. om elevens mål med utbildningen och tidigare studie- och yrkeserfarenhet. Skolinspektionen har också i en granskning av kvaliteten i huvudmännens uppföljning och kontroll av yrkesinriktad komvux på entreprenad granskat

arbetet med validering. Granskningen visar bl.a. att en övervägande majoritet av huvudmännen inte följer upp i vilken utsträckning eller med vilken kvalitet validering genomförs. Därmed finns risk för att elevens möjlighet till en kvalitetssäkrad validering sätts ur spel. Det kan i sin tur innebära att utbildningstiden för elever blir onödigt lång. Ur ett arbetsmarknadsperspektiv kan det betyda att tillgång till arbetskraft inte frigörs enligt lagstiftarens intentioner. Enligt granskningen genomfördes validering av yrkeserfarenhet knappast alls inom andra områden än vårdområdet.

Det kan alltså enligt regeringen konstateras att valideringen inom komvux inte är likvärdig och att den inte alltid bidrar till att eleverna snabbt kan få rätt utbildning på rätt nivå. Det finns också bestämmelser om validering i andra regelverk än det som gäller för komvux och terminologin är olika i olika verksamheter, vilket kan bidra till svårigheter att förstå vad en validering kan innebära. Validering genomförs inom yrkeshögskolan, på universitet och högskolor, av andra utförare inom olika utbildningar och av branschorganisationer. Validering är även ett särskilt arbetsmarknadspolitiskt program. Även om validering också i fortsättningen kommer att genomföras av olika aktörer med stöd av olika regelverk behöver förståelsen och likvärdigheten inom området bli bättre.

Utgångspunkter vid validering

På EU-nivå finns rekommendationer om validering och kvalifikationer för livslångt lärande som syftar till att underlätta rörligheten inom EU och ta till vara den kompetens som en person utvecklat i olika sammanhang.

Rådets rekommendation om validering av icke-formellt och informellt lärande är en utgångspunkt vid validering

Europeiska unionens råd antog den 20 december 2012 rekommendationen om validering av icke-formellt och informellt lärande (2012/C 398/01). Inom EU ses validering som ett centralt verktyg för att stärka människors möjligheter till ett livslångt lärande och deras ställning på arbetsmarknaden. Enligt rekommendationen bör EU:s medlemsstater i enlighet med nationella omständigheter och särdrag inrätta arrangemang för validering av icke-formellt och informellt lärande i syfte att ge enskilda möjlighet att bevisa vad de lärt sig utanför den formella utbildningen och att utnyttja detta för sina karriärer och sitt framtida lärande. Arrangemangen ska göra det möjligt för enskilda att få kunskap, färdigheter och kompetens som förvärvats via icke-formellt och informellt lärande validerade och att erhålla en fullständig eller partiell kvalifikation på grundval av det validerade lärandet. Validering definieras i rekommendationen som en process där ett behörigt organ bekräftar att en person har uppnått läranderesultat som mätts mot en relevant standard och som består av följande fyra etapper:

1. Identifiering av individens särskilda erfarenheter under ett samtal.
2. Dokumentation för att synliggöra individens erfarenheter.

3. Formell bedömning av dessa erfarenheter.
4. Certifiering av resultaten av bedömningen som kan leda till en full eller partiell kvalifikation.

I rekommendationen anges också ett antal principer som kan tillämpas när så är lämpligt, med beaktande av nationella, regionala eller lokala samt sektorsspecifika behov och särdrag. Detta innebär bl.a. att valideringsarrangemangen bör kopplas till de nationella referensramarna för kvalifikationer och överensstämma med den europeiska referensramen för kvalifikationer. Enskilda och organisationer bör också ha tillgång till information och vägledning om möjligheter till validering.

Rådets rekommendation om den europeiska referensramen för kvalifikationer för livslångt lärande

Våren 2008 antog Europaparlamentet och rådet en rekommendation om en europeisk referensram för kvalifikationer för livslångt lärande (EUT C 111, 6.5.2008). Den följdes av rådets rekommendation av den 22 maj 2017 om den europeiska referensramen för kvalifikationer för livslångt lärande och om upphävande av Europaparlamentets och rådets rekommendation av den 23 april 2008 om en europeisk referensram för kvalifikationer för livslångt lärande (2017/C 189/03). Den europeiska referensramen brukar förkortas EQF. Syftet med EQF är att göra människors kvalifikationer tydligare och lättare att jämföra och överföra. Den är avsedd att användas som en referens för nationella referensramar eller system för kvalifikationer för jämförelse mellan alla kvalifikationstyper och kvalifikationsnivåer i EU.

En kvalifikation definieras i rekommendationen som ett formellt resultat av en bedömnings- och valideringsprocess varigenom en behörig myndighet fastställer att en person har uppnått resultat av lärande enligt en viss standard. Kvalifikationer kan vara betyg, examina och andra utbildningsbevis av olika slag. I rekommendationen anges också att den syftar till att stödja validering av läranderesultat som uppnåtts i olika sammanhang samt att de nationella referensramarna för kvalifikationer är kopplade till systemen för validering av icke-formellt och informellt lärande. EQF har åtta nivåer. För varje nivå beskrivs det resultat av lärande i form av kunskap, färdigheter och ansvar och självständighet som krävs för kvalifikationerna på den nivån i varje kvalifikationssystem. Med EQF introducerades en gemensam princip för hur kvalifikationer ska utformas. De kriterier som ska vara uppfyllda för att en individ ska kunna få en viss kvalifikation ska definieras i termer av resultat av lärande, i stället för exempelvis utifrån längden på en utbildning. Det gör att individen kan få en kvalifikation genom såväl formell utbildning som genom validering av kunnande som förvärvats i arbetslivet eller på annat sätt. Kvalifikationen ska alltså vara frikopplad från lärandevägen.

Sveriges nationella referensram för kvalifikationer för livslångt lärande

Sveriges nationella referensram för kvalifikationer för livslångt lärande (SeQF) infördes 2015 genom bl.a. förordningen (2015:545) om referensram för kvalifikationer för livslångt lärande. Det är viktigt att referensramen samverkar med systemet för validering. Syftet med referensramen är att underlätta jämförelser nationellt och internationellt av vilka nivåer sådana kvalifikationer motsvarar i fråga om kunskaper, färdigheter och kompetenser för att därigenom främja livslångt lärande och förbättra anställningsbarhet, rörlighet och social integration för arbetstagare och studerande inom EU. Med en kvalifikation avses i förordningen ett dokumenterat resultat av lärande i form av kunskaper, färdigheter och kompetenser (1 och 2 §§). Referensramen, som består av åtta nivåer, är utformad så att den kan omfatta olika typer av kvalifikationer, från såväl det formella utbildningssystemet och icke-formella utbildningar som arbetslivet.

En kvalifikation ska anses motsvara den nivå i referensramen som bäst överensstämmer med de kunskaper, färdigheter och kompetenser som kvalifikationen representerar (3 § förordningen). Kvalifikationer vars resultat av lärande är författningsreglerat, dvs. vissa slutbetyg, andra betyg, intyg och examina från utbildningar inom det formella utbildningssystemet, anges i en bilaga till förordningen. Den som utfärdar en kvalifikation utanför det formella utbildningssystemet kan ansöka om att få ett beslut om vilken nivå kvalifikationen motsvarar i referensramen (4 § förordningen). Om en kvalifikation är nivåplacerad blir det enklare för enskilda personer, arbetsgivare och utbildningsanordnare att förstå och värdera vilken kompetens som kvalifikationen motsvarar. Om den nationella referensramen på ett effektivt sätt samverkar med systemet för validering av tidigare lärande, kan överföringen av meriter mellan olika system underlättas och stimuleras.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Regeringen lämnar i propositionen förslag som syftar till att validering inom komvux i högre grad ska tillgodose de behov som finns på arbetsmarknaden och hos enskilda. Med förbättrad validering ökar möjligheterna att tillvarata det kunnande som individen tidigare har förvärvat. Detta bidrar till en effektivare kompetensförsörjning, en snabbare etablering på arbetsmarknaden och ökade möjligheter till omställning under arbetslivet. Förslagen är att det

- införs en skyldighet för hemkommunen att se till att den som vill få sitt kunnande kartlagt inför utbildning eller prövning inom komvux erbjuds en inledande kartläggning
- införs en skyldighet för huvudmannen för komvux att se till att en elev som behöver validering erbjuds det
- förtydligas vad som avses med validering
- förtydligas vad som krävs i fråga om dokumentation efter en validering

- ges ett brett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om validering av en persons kunnande.

I propositionen lämnas förslag till de lagändringar som behövs. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2023.

Utskottets överväganden

Inledning

Betänkandet är disponerat så att utskottet inleder med att i det första avsnittet behandla lagförslaget och ett motionsyrkande med förslag om att riksdagen ska avslå regeringens proposition. Därefter behandlas motionsyrkanden som innehåller förslag om tillkännagivanden till regeringen i frågor som anknyter till lagförslaget.

Lagförslaget

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändringar i skollagen och i lagen med bemyndigande att meddela föreskrifter om avgift för ansökan om att få beslut som avser kvalifikationer för livslångt lärande. De lagändringar som utskottet tillstyrker innebär att det införs en skyldighet för hemkommunen att se till att den som vill få sitt kunnande kartlagt inför utbildning eller prövning inom komvux erbjuds en inledande kartläggning. Vidare införs en skyldighet för huvudmannen för komvux att se till att en elev som behöver validering erbjuds det. Dessutom förtydligas vad som avses med validering och vad som krävs i fråga om dokumentation efter en validering. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ges ett bemyndigande för att meddela föreskrifter om validering av en persons kunnande. Utskottet anser att riksdagen bör avslå ett motionsyrkande om avslag på propositionen.

Jämför reservation 1 (SD).

Hemkommunen ska vara skyldig att erbjuda en inledande kartläggning

Regeringens förslag

Regeringen föreslår att hemkommunen enligt skollagen ska vara skyldig att se till att den som vill få sitt kunnande kartlagt inför utbildning eller prövning inom kommunal vuxenutbildning erbjuds en inledande kartläggning. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela ytterligare föreskrifter om den inledande kartläggningen.

Skälen för regeringens förslag

Den inledande kartläggningen är viktig för att individer ska kunna göra medvetna val

Regeringen framhåller att det är av stor vikt att en inledande kartläggning av individens kunskaper och kompetens genomförs innan individen genomgår en validering eller påbörjar en annan utbildning inom komvux eller genomgår prövning i komvux. Det kan annars vara svårt att leva upp till skollagens regel att utgångspunkten för utbildningen av en enskild elev ska vara elevens behov och förutsättningar (20 kap. 2 §). En inledande kartläggning inom komvux kan göra det möjligt för den enskilde att överblicka sitt tidigare förvärvade kunnande inför vägvalet att börja studera. Med kunnande avses i detta sammanhang resultat av lärande i form av kunskaper, färdigheter, ansvar och självständighet. Vid kartläggningstillfället kan personen också ges information om möjligheten till validering och därmed även få en förståelse för vad en validering kan innebära. För vissa kan den inledande kartläggningen leda vidare till en validering som innebär att de inte behöver läsa kurser eller delar av kurser vars kunskapsinnehåll de redan tillägnat sig. För andra kan kartläggningen vara viktig för att klargöra att något annat än en validering är den bästa vägen.

En kvalitetssäkrad inledande kartläggning kan bidra till att förbättra genomströmningen i utbildningen och har potential att bidra till ökad effektivitet i utbildningssystemet. Detta är viktigt ur flera perspektiv då arbetslivet får snabbare tillgång till utbildad arbetskraft, individen får en bättre ställning på arbetsmarknaden och kostnaderna för samhället minskar. Regeringen vill understryka att det är en bra princip att individer inte ska behöva läsa det de redan kan och att deras utbildning blir mer effektiv. Den minskar också risken att en person som redan har de kunskaper som utbildningen ska ge tar en utbildningsplats från någon som bättre behöver utbildningen. En inledande kartläggning av god kvalitet bör enligt regeringen syfta till att säkerställa att individen tar den lämpligaste och mest ändamålsenliga vägen genom utbildningssystemet.

En inledande kartläggning kan göra det lättare för individen att göra ett medvetet val när det gäller prövning

När det gäller prövning inom komvux anges det i skollagen att den som är bosatt i landet och vill ha betyg från komvux ska ha möjlighet att genomgå prövning i alla kurser som det sätts betyg på och i komvuxarbete. Detta gäller även den som tidigare har fått betyg på kursen, komvuxarbetet, ett gymnasiearbete eller ett gymnasiesärskolearbete. Den som är elev i gymnasieskolan eller i gymnasiesärskolan får dock inte genomgå prövning i en kurs, ett gymnasiearbete eller ett gymnasiesärskolearbete om eleven har fått minst betyget E på kursen, gymnasiearbetet eller gymnasiesärskolearbetet. Prövning får göras bara hos en huvudman som anordnar den aktuella kursen eller, när det gäller komvuxarbete, utbildning inom det kunskapsområde som

komvuxarbetet avser. Med prövning i en kurs avses en bedömning av kunskaper i förhållande till uppställda kunskapskrav i kursplaner eller ämnesplaner (20 kap. 40 § skollagen). Regeringen bedömer att en inledande kartläggning är av vikt för den enskildes fortsatta väg i utbildningssystemet, t.ex. genom en validering, och inför en prövning.

En tidig kartläggning kan underlätta för kommunen

Regeringen framhåller att en inledande kartläggning av tidigare utbildning och yrkeserfarenhet kan bidra till en mer effektiv vuxenutbildning och en ökad genomströmning i utbildningen. En inledande kartläggning ger möjligheter att på ett effektivt sätt erbjuda en utbildning som utgår från elevens förutsättningar och behov samt utbildningens mål. Kartläggningen blir en utgångspunkt för att göra en realistisk studieplanering. Den kan också vara en utgångspunkt för att ge individen vägledning så att felaktiga val kan undvikas. Det kan därför enligt regeringen vara lämpligt att den inledande kartläggningen genomförs av studie- och yrkesvägledare. Regeringen konstaterar att kommunen som huvudman ansvarar för den inledande kartläggningen. Regeringen har i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1) föreslagit att medel avsätts till kommunerna för skyldigheten att erbjuda inledande kartläggning. Riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens förslag (bet. 2021/22:UbU1, rskr. 2021/22:108).

Den inledande kartläggningen av individens kunnande kan göra det möjligt för kommunerna att organisera utbildningsverksamheten på ett mer effektivt sätt, då kartläggningen kan innebära att eleven får rätt utbildning på rätt nivå redan från början. Den inledande kartläggningen kan också underlätta för kommunen att avgöra om en sökande är behörig att delta i den sökta utbildningen. En vuxen som är bosatt i landet är behörig att delta i komvux på gymnasial nivå endast om han eller hon saknar sådana kunskaper som utbildningen syftar till att ge och har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen (20 kap. 20 § skollagen). En prövning av de villkoren förutsätter att huvudmannen har kännedom om den sökandes kunnande.

Kommunerna bör vara skyldiga att erbjuda en inledande kartläggning

Trots de skyldigheter att erbjuda vägledning som redan finns och trots att en tidig kartläggning är viktig både för enskilda och kommuner anser regeringen att kartläggningar i dag genomförs i alltför liten utsträckning inom komvux. Regeringen bedömer att en tydlig regel i skollagen om att hemkommunen ska erbjuda en inledande kartläggning behövs för att utbildningen ska bli mer effektiv och likvärdig över landet. Regeringen bedömer vidare att det är tillräckligt att föreskriva att skyldigheten avser de personer som vill få sitt kunnande kartlagt inför utbildning eller prövning. Av formuleringen framgår att det inte ska krävas att en person formellt ansökt om att tas emot till en utbildning inom komvux eller uttryckligen förklarat sig vilja genomgå en prövning. Kommunen ska enligt regeringen vara skyldig att erbjuda den som uttryckt önskemål om det möjlighet att få sitt kunnande kartlagt.

Den inledande kartläggningen bör vara översiktlig

Den inledande kartläggningen bör vara av översiktlig karaktär och inte avse ett på förhand avgränsat område. Den bör ge en övergripande bild av elevens kunskande. Den bör vidare bidra till att identifiera områden där individen kan behöva validering eller andra utbildningsinsatser och till att realistiska alternativ kan presenteras. Regeringen anser att den inledande kartläggningen bör vara en översiktligt utredande kartläggning av en persons kunskande i samband med studie- och yrkesvägledning. Den inledande kartläggningen bör således inte inriktas mot en på förhand fastställd kompetensstandard. Den fördjupade kartläggningen bör däremot vara en mer utforskande process där individens tidigare förvärvade kunskande inom ett visst område identifieras och dokumenteras på ett så grundligt sätt att kunskandet kan bedömas inom ramen för en validering. Regeringen bedömer att det kommer att behövas kompletterande bestämmelser om den inledande kartläggningen på lägre nivå än lag. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bör därför bemyndigas att meddela ytterligare föreskrifter om den inledande kartläggningen.

Kommunerna kan behöva samverka både med varandra och med andra aktörer

Regeringen anser att regionalt samarbete mellan kommunerna är av stor betydelse för en väl fungerande vuxenutbildning. Såväl i förordningen (2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning som i förordningen (2017:1303) om statsbidrag för lärcentrum ställs krav på samarbete mellan kommunerna och på samråd med regional utvecklingsansvarig aktör. Regeringen stöder fortsatt utvecklingen av regionalt samarbete när det gäller utbildning och utbildningens infrastruktur. Det är även viktigt att kommunerna samverkar med lärosätena för att de elever som avser att fortsätta sina studier på en högskola eller ett universitet ska få så bra förutsättningar som möjligt för sina högre studier. En sådan samverkan måste dock utgå från lokala förhållanden.

Regeringen förutsätter att kommunerna samverkar med andra viktiga aktörer som t.ex. Arbetsförmedlingen, för att undvika att individens kunskande kartläggs flera gånger och för att den inledande kartläggningen ska bli så effektiv som möjligt. För att ytterligare bidra till att stärka strukturerna för en effektiv validering har regeringen i budgetpropositionen för 2022 föreslagit att medel avsätts för en satsning som syftar till att etablera effektiva regionala strukturer för validering. Riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens förslag.

Huvudmannen ska vara skyldig att erbjuda validering

Regeringens förslag

Regeringen föreslår att huvudmannen ska vara skyldig att se till att en elev i kommunal vuxenutbildning erbjuds validering, om eleven behöver det och

valideringen görs inom ramen för en eller flera kurser eller nivåer som bekostas av elevens hemkommun.

Skälen för regeringens förslag

Validering är viktig för individanpassningen av vuxenutbildningen

Det individuella perspektivet är enligt regeringen ett centralt tema i komvux. Av skollagen framgår att utgångspunkten för utbildningen av en enskild elev i komvux ska vara elevens behov och förutsättningar (20 kap. 2 §). Individanpassningen av vuxenutbildningen betonas även i andra styrdokument. Ett exempel är att det i förordningen (SKOLFS 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen föreskrivs att utbildningen ska sträva efter flexibla lösningar när det gäller organisation, arbetssätt och arbetsformer med utgångspunkt i individens behov och förutsättningar. Individanpassningen av vuxenutbildningen innebär bl.a. att utbildningen bör utgå från det kunnande, dvs. resultat av lärande i form av kunskaper, färdigheter, ansvar och självständighet, som en elev redan har. En elev ska inte behöva delta i utbildning om hon eller han redan har sådana kunskaper som utbildningen syftar till att ge. För att utbildningen ska kunna utgå från elevens kunnande måste dock kunnandet vara känt. Om kunnandet inte finns dokumenterat i form av t.ex. ett betyg, kan det i stället synliggöras och erkännas genom en validering. För eleven kan valideringen innebära en bekräftelse av kunnande och en förkortad tid i utbildningen och därmed en snabbare etablering på arbetsmarknaden.

Huvudmännen bör vara skyldiga att erbjuda validering

Regeringen framhåller att även om validering redan i dag får förekomma inom komvux är användandet av instrumentet inte tillfredsställande. Som framgår ovan finns det tydliga tecken på att det används för sällan och att uppföljningen av användningen brister. Det finns därför en betydande risk att utbildning inte sker på ett effektivt sätt och att arbetskraft inte frigörs med hjälp av validering på det sätt som är avsett. Omfattningen av validering i komvux är mycket begränsad. Validering används betydligt oftare i länder där det finns en skyldighet att erbjuda validering, t.ex. i våra nordiska grannländer. Regeringen bedömer att en skyldighet att erbjuda validering i Sverige kommer att öka användningen av validering även här.

Regeringen anser att en skyldighet att erbjuda validering bör utgå från individens mål med utbildningen, som ska framgå av elevens individuella studieplan. Hemkommunen ansvarar för att det för varje elev i komvux upprättas en sådan plan. Planen ska innehålla uppgifter om den enskildes utbildningsmål och planerad omfattning av studierna (20 kap. 8 § skollagen). Regeringen föreslår också ovan att en validering inom komvux ska föregås av en inledande kartläggning. Om det efter en sådan kartläggning fortfarande är oklart vilken nytta eleven kommer att ha av en validering bör utgångspunkten vara att validering erbjuds. Om det däremot vid den inledande kartläggningen

framgår att validering inte kan leda till att eleven får en mer effektiv utbildning, t.ex. en förkortad sådan, så bör huvudmannen inte vara skyldig att erbjuda validering. Skyldigheten att erbjuda validering bör inte ge en rätt för varje elev i komvux att när som helst få genomgå validering. Huvudmannen bör göra en bedömning av om valideringen kan förväntas vara en effektiv åtgärd för eleven. Det bör vara tillräckligt att en validering bedöms resultera i att endast en mindre del av individens kunnande erkänns. Huvudmannen bör alltså enligt regeringen bara vara skyldig att se till att en elev erbjuds validering om eleven behöver det.

Regeringen vill framhålla att det inte alltid går att avgöra om den som ansöker om att få gå en kurs redan har de kunskaper som utbildningen syftar till att ge. En inledande kartläggning kommer ofta inte heller att kunna ge svar på detta. Individen kan därför komma att anses vara behörig till kursen och antas till den, även om det sedan genomförs en validering mot hela eller delar av kursen. Validering bör således kunna göras såväl inom den kurs vars innehåll eleven valideras mot som inom en orienteringskurs, dvs. en kurs som ska svara mot sådana behov som inte tillgodoses genom en nationell kurs och som kan ha som specifikt syfte att ge tillfälle till validering, jfr 2 kap. 6 § förordningen om vuxenutbildning. Det är dock viktigt att elevens individuella studieplan revideras efter en validering, så att inte planen omfattar kurser eller delar av kurser som ger sådana kunskaper och sådan kompetens som eleven enligt valideringen redan har.

Skyldigheten att erbjuda validering bör omfatta alla typer av kurser och nivåer

Med prövning i en kurs inom komvux avses en bedömning av kunskaper i förhållande till uppställda kunskapskrav i kursplaner eller ämnesplaner (20 kap. 40 § skollagen). Prövning utgörs i praktiken ofta av teoretiska prov baserade på kursens innehåll. Sådana prov brukar fungera bra vid prövning i teoretiska kurser, men är ofta inte ett lämpligt sätt att mäta en individs kunnande i förhållande till yrkeskurser. Validering kan dock även när det är fråga om en teoretisk kurs ibland vara ett bättre alternativ än prövning. Så kan vara fallet när eleven tidigare har studerat utanför skolväsendet, t.ex. i folkhögskolan eller i ett annat land, och det vid en inledande kartläggning är svårt att bedöma om elevens tidigare utbildning motsvarar en utbildning inom komvux. Det kan då behövas en fördjupad kartläggning inom ramen för en validering för att avgöra hur elevens kunskaper förhåller sig till komvuxutbildningen. Det bör även påpekas att det inte alltid är självklart vad som är en teoretisk eller en yrkesinriktad kurs. Validering bör således enligt regeringen kunna komma i fråga för alla typer av kurser, både teoretiska och yrkesinriktade. Som framgår ovan bör bedömningen av om prövning eller validering är det mest ändamålsenliga för individen göras i samband med den inledande kartläggningen. Regeringen föreslår i propositionen Ämnesbetyg – betygen ska bättre spegla elevens kunskaper (prop. 2021/22:36) att ämnesbetyg ska ersätta kursbetyg i bl.a. komvux på gymnasial nivå och komvux som

särskild utbildning på gymnasial nivå. Ändringarna föreslås träda i kraft den 15 juli 2022 och tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2025. Ämnen kommer enligt förslaget att delas upp i nivåer i de nämnda utbildningarna. Betyg kommer under utbildningens gång att sättas på nivåer i ämnen. Skyldigheten att erbjuda validering bör på samma sätt som för kurser gälla nivåer i ett ämne när ämnesbetyg införs.

Skyldigheten att erbjuda validering bör omfatta de kurser och nivåer som hemkommunen bekostar

Det är viktigt att det är tydligt för huvudmän och enskilda individer vilka kurser och nivåer skyldigheten att erbjuda validering omfattar. Regeringen bedömer att en lämplig avgränsning är att huvudmannens skyldighet omfattar de kurser och nivåer som hemkommunen bekostar. Det kan därmed bli fråga om både kurser och nivåer som elevens hemkommun själv anordnar, kurser och nivåer som hemkommunen upphandlar av andra utbildningsanordnare, kurser och nivåer som erbjuds i samverkan med andra kommuner eller regioner och kurser och nivåer som hemkommunen i annat fall ska eller har åtagit sig att svara för kostnaderna för. Genom att skyldigheten att erbjuda validering omfattar sådana kurser och nivåer som hemkommunen bekostar betonas också kopplingen till den inledande kartläggningen, som hemkommunen enligt regeringens förslag ovan ska vara skyldig att erbjuda. Denna koppling kan vara viktig om det vid valideringen visar sig att eleven behöver kompletterande utbildning.

Regeringen bör ersätta kommunerna för ökade kostnader för validering

Det är viktigt att validering genomförs av personal med rätt kompetens. Valideringen innebär ett utökat ansvar och därmed ökade kostnader för kommunerna. Ett väl fungerande system för validering kommer visserligen att leda till att de elever som genomgått validering kan förkorta sin tid i utbildning, vilket i sin tur leder till att kommunerna behöver anordna utbildning i mindre omfattning. Därmed kan kostnaderna minska. Sammantaget bedömer dock regeringen att de effektiviseringar som kan uppnås med validering inte fullt ut kommer att täcka de utökade kostnaderna som kommunerna får för skyldigheten att erbjuda validering. Regeringen anser därför att kommunerna bör ersättas för de ökade kostnaderna. Detta ger kommunerna möjlighet att anställa personal och organisera utbildning så att validering blir en naturlig del av verksamheten och kan göras på ett effektivt sätt.

Det är viktigt med kommunal samverkan

Regeringen bedömer att den kommunala samverkan behöver utvecklas, inte minst för att tillgodose elevers behov av validering, men även när det gäller andra delar av utbildningen i komvux. Behovet av ett fördjupat samarbete mellan huvudmän har även påtalats av Utredningen om planering och dimensionering av komvux och gymnasieskola i betänkandet Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning

(SOU 2020:33). En utökad samverkan kan underlätta för kommunerna att organisera validering på ett effektivt sätt. Som nämns ovan har regeringen föreslagit medel för en satsning som syftar till att etablera effektiva regionala strukturer för validering. Det ställs också i förordningen (2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning och förordningen (2017:1303) om statsbidrag för lärcentrum krav på samarbete mellan kommunerna och på samråd med regional utvecklingsansvarig aktör.

Huvudmännen behöver stöd för att kunna erbjuda validering

Regeringen anför att skyldigheten att erbjuda validering också ställer krav på huvudmännen att utveckla effektiva rutiner för validering. Att huvudmännen ges stöd för att utveckla valideringen och att individerna får information om validering bedöms vara avgörande för ett framgångsrikt genomförande av förslaget. Det pågår redan ett arbete för att främja användningen av validering, t.ex. har Skolverket i uppgift att främja användningen och utvecklingen av validering inom komvux, se 18 § förordningen (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk. Under 2021 inleddes en försöksverksamhet med kartläggning och validering inom komvux – komvux flex. Försöksverksamheten, som administreras av Skolverket, ger kommunerna bättre förutsättningar att bygga upp en väl fungerande infrastruktur för inledande kartläggning och validering inom komvux. För att ytterligare bidra till att stärka strukturerna för en effektiv validering har riksdagen beslutat att medel avsätts för en satsning som syftar till att etablera effektiva regionala strukturer för validering.

Beslut om validering kan laglighetsprövas

Regeringen framhåller att varje medlem av en kommun eller en region har rätt att få lagligheten av kommunens eller regionens beslut prövad genom att överklaga beslutet till förvaltningsrätten, s.k. laglighetsprövning, se 13 kap. 1 § kommunallagen (2017:725). Regeringen bedömer att det inte behöver införas någon ytterligare möjlighet att få beslut i fråga om validering överprövade. Det bör vara tillräckligt att tillsynsmyndigheten, dvs. Skolinspektionen, bevakar och i förekommande fall ingriper om en huvudman inte uppfyller sin skyldighet att erbjuda validering. Skolinspektionens beslut kan som huvudregel överklagas. Regeringen bedömer att det därför också finns tillräckliga förutsättningar för praxisbildning på området.

Det behövs en tydligare beskrivning av vad som avses med validering

Regeringens förslag

Regeringen föreslår att skollagens nuvarande definition av validering ska ändras. Det ska anges att med validering avses en strukturerad process som innehåller en fördjupad kartläggning och en bedömning som syftar till ett erkännande av en persons kunnande oberoende av hur det förvärvats.

Skälen för regeringens förslag

Skollagens definition av validering behöver förtydligas

Regeringen anför att i 20 kap. skollagen, som handlar om komvux, definieras validering som en process som innebär en strukturerad bedömning, värdering och dokumentation samt ett erkännande av kunskaper och kompetens som en person besitter oberoende av hur de förvärvats. Den som får sina kunskaper och sin kompetens bedömda vid en validering ska ha möjlighet att få dessa dokumenterade skriftligt (42 och 43 §§). Definitionen har funnits i skollagen sedan 2010. Bakgrunden är de överväganden som gjordes i promemorian Validering m.m. – fortsatt utveckling av vuxnas lärande (Ds 2003:23). I förarbetena till skollagen anges att validering är utforskande till sin funktion och syftar till att kartlägga och undersöka vilka kunskaper och färdigheter den enskilde har, se propositionen Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet (prop. 2009/10:165 s. 492). Det kan konstateras att de olika definitioner av validering som diskuterats har det gemensamt att de avser individens kunnande oavsett hur det har förvärvats, utgår ifrån vad som görs i processen och innehåller orden bedömning och erkännande. Med kunnande avses här resultat av lärande i form av kunskaper, färdigheter, ansvar och självständighet. Regeringen konstaterar att uttrycket kartläggning saknas i den nuvarande definitionen. Den nuvarande definitionen innehåller inte heller något ord som beskriver det utforskande moment som enligt rådets rekommendation av den 20 december 2012 om validering av icke-formellt och informellt lärande (2012/C 398/01) ska ingå i en validering. Validering handlar enligt regeringen om att synliggöra, bedöma och ge värde åt kunnande som en individ har tillägnat sig. Validering har kommit att beteckna olika insatser inom olika verksamheter, vilket har lett till förvirring och en otydlighet om vad olika uppdrag om att genomföra eller utveckla validering avser.

Regeringen framhåller att osäkerheten om vad som avses med validering kan bl.a. leda till att värdet av en validering blir oklart, för både individer och arbetsgivare. Osäkerheten kan också leda till att kvaliteten i den validering som genomförs varierar mellan olika områden och utförare till förfång både för individen och för valideringen som sådan. Konsekvensen kan även bli att valideringsinsatser inte görs i önskvärd utsträckning och att utvecklingen av validering försåras. Regeringen anser att det behöver klargöras vad som avses med validering. Det behöver också vara tydligare vilken roll det utforskande momentet, den fördjupade kartläggningen av individens kunnande, spelar i en validering. En ändrad definition av validering, där de delmoment som ska ingå i valideringsprocessen ytterligare preciseras, kan enligt regeringen förbättra valideringsarbetets kvalitet och därmed även den jämlika tillgången till validering inom komvux.

Definitionen bör ansluta till EU:s rekommendationer om validering och om referensramen för kvalifikationer för livslångt lärande

I Europeiska unionens råds rekommendation om validering av icke-formellt och informellt lärande definieras validering som en process där ett behörigt organ bekräftar att en person har uppnått läranderesultat som mätts mot en relevant standard och som består av fyra etapper: identifiering, dokumentation, bedömning och certifiering. Dessa delar ska vid behov inkluderas i validering av icke-formellt och informellt lärande, samtidigt som varje individ har möjlighet att utnyttja dessa, antingen var för sig eller tillsammans, i enlighet med sina behov. Regeringens förslag till definition av validering har sin utgångspunkt i rekommendationen, men är anpassad till svenskt språkbruk. Det som ska valideras, dvs. det som i EU:s rekommendation uttrycks som individens läranderesultat, beskrivs i Sverige på olika sätt i olika sammanhang. I skollagens bestämmelse om validering beskrivs det som kunskaper och kompetens. I förordningen om referensram för kvalifikationer för livslångt lärande talas det om resultat av lärande i form av kunskaper, färdigheter och kompetenser. Förordningen anknyter till EU:s referensram för kvalifikationer för livslångt lärande.

EU:s rekommendation om validering avser validering av icke-formellt och informellt lärande. Regeringen bedömer att en svensk definition av validering bör ha ett bredare anslag än att bara handla om icke-formellt och informellt lärande. En sådan definition bör avse allt kunnande, även sådant formellt lärande som t.ex. kan finnas uttryckt i utländska betyg. En användning av uttrycken icke-formellt och informellt lärande bedöms inte förenkla förståelsen.

Validering är en process som består av olika delar

Den definition av validering som regeringen föreslår utgår från processen och inte från resultatet, vilket stämmer överens med den nuvarande definitionen av validering i skollagen. Regeringen framhåller att den föreslagna definitionen av validering beskriver en process som genom olika steg leder fram till ett validerat kunnande som är till nytta för individens etablering på arbetsmarknaden eller fortsatta studier. Hur omfattande en validering blir varierar från fall till fall beroende på individens tidigare kunnande. Det bör efter den fördjupade kartläggningen finnas ett tillräckligt underlag för att gå vidare till en bedömning av om individens kunnande motsvarar en kvalifikation eller del av en kvalifikation. Det framgår tydligt även av skollagens nuvarande definition av validering att valideringen är en process med ett antal beståndsdelar. De moment som enligt definitionen ingår i valideringsprocessen bör ingå i en fullständig validering. Definitionen talar dock inte om hur de olika momenten ska genomföras. Det är en fråga för utföraren av valideringen. Regeringen bedömer att EU-rekommendationens definition av validering måste anpassas till svenska förhållanden.

Regeringen bedömer att kartläggning, särskilt med bestämningen fördjupad, är en vedertagen term för en utforskande verksamhet och att den

därför bör användas i definitionen av validering. Regeringen anser vidare att det är av vikt att en fördjupad kartläggning blir ett tydligt inledande moment i en validering eftersom kartläggningen är en förutsättning för följande delmoment. Samtidigt kan arbetssätt och genomförande av validering se olika ut, inte minst i olika utbildningsformer. Regeringen bedömer att en fördjupad kartläggning inte alltid behöver innehålla samtal eller intervjuer. I vissa processer kan det räcka med skriftliga underlag och betyg. Det avgörande är att det finns ett tillräckligt underlag för att kunna gå vidare till en bedömning. Under den fördjupade kartläggningen bör elevens tidigare lärande utforskas och dokumenteras för att synliggöra elevens kunnande inom ett visst område på ett sådant sätt att det går att bedöma i valideringsprocessens nästa steg, bedömningen. Med den fördjupade kartläggningen inom komvux avses alltså valideringsprocessens utforskande moment. Detta utforskande moment har olika benämningar inom olika verksamhetsområden. Med bedömning inom ramen för en valideringsprocess avses en formell bedömning av en persons kunnande. I detta moment kontrolleras och bedöms om kunnandet motsvarar de kompetenskrav som valideringen avser. Bedömningen bör göras av en person med ämnes- eller yrkeskompetens inom området. Metoderna för bedömningen ska vara relevanta och tillförlitliga i förhållande till den kompetens som ska bedömas. Det bör enligt regeringen också noteras att individens kunnande kan behöva prövas både praktiskt och teoretiskt.

Regeringen räknar med att en ändrad definition kan innebära vissa svårigheter inledningsvis, innan den nya definitionen blivit inarbetad. Med den nya definitionen åtgärdas dock den osäkerhet som kan uppstå vid en jämförelse mellan dagens definition och rådets rekommendation. Sammantaget bedöms fördelarna med en definition som är bättre anpassad till EU:s regelverk överväga de eventuella nackdelarna. Regeringen föreslår sammantaget att skollagens nuvarande definition av validering inom komvux ska ändras. Det ska anges att med validering avses en strukturerad process som innehåller en fördjupad kartläggning och en bedömning som syftar till ett erkännande av en persons kunnande oberoende av hur det förvärvats.

Resultatet av en validering ska kunna erkännas genom betyg eller intyg

Regeringens förslag

Regeringen föreslår att den som har genomgått en validering enligt skollagen ska ha möjlighet att få resultatet erkänt genom betyg. Betyg efter en validering ska sättas genom prövning. Den som vill få resultatet av valideringen dokumenterat på annat sätt än genom betyg ska få ett intyg.

Skälen för regeringens förslag

En elev i komvux kan enligt skollagen få sina kunskaper och sin kompetens validerade. Den som får sina kunskaper och sin kompetens bedömda vid en

validering ska ha möjlighet att få dessa dokumenterade skriftligt (20 kap. 42 och 43 §§). Den som genomgått en kurs i komvux och vill få sina kunskaper dokumenterade på annat sätt än genom betyg ska få ett intyg. Huvudmannen ansvarar för att eleverna informeras om möjligheten att få ett intyg. Intyg inom komvux utfärdas av rektorn (20 kap. 44 och 45 §§). Av förordningen om vuxenutbildning framgår att den skriftliga dokumentationen efter en validering kan vara antingen ett betyg eller ett intyg. Enligt förordningen sker betygssättning efter en validering inom komvux genom prövning. Betygsdokument utfärdas av rektorn. Vidare anges att den som har genomgått en validering ska kunna få ett intyg (4 kap. 22, 24 och 25 §§). Någon annan form av skriftlig dokumentation efter en validering än betyg och intyg finns inte reglerad. När det gäller prövning inom komvux anges det i skollagen att den som är bosatt i landet och vill ha betyg från komvux ska ha möjlighet att genomgå prövning i alla kurser som det sätts betyg på och i komvuxarbete. Detta gäller även den som tidigare har fått betyg på kursen, komvuxarbetet, ett gymnasiearbete eller ett gymnasiesärskolearbete. Den som är elev i gymnasieskolan eller i gymnasiesärskolan får dock inte genomgå prövning i en kurs, ett gymnasiearbete eller ett gymnasiesärskolearbete om eleven har fått minst godkänt betyg på kursen, gymnasiearbetet eller gymnasiesärskolearbetet. Prövning får göras bara hos en huvudman som anordnar den aktuella kursen eller, när det gäller komvuxarbete, utbildning inom det kunskapsområde som komvuxarbetet avser. Med prövning i en kurs avses en bedömning av kunskaper i förhållande till uppställda kunskapskrav i kursplaner eller ämnesplaner. Prövningen ska göras av en eller flera lärare. Om prövningen genomförs av två eller flera lärare och dessa inte kan enas om ett betyg ska betyget sättas av rektorn (20 kap. 40 och 41 §§). Dagens reglering kan enligt regeringen tolkas som att den skriftliga dokumentationen efter en validering kan vara en annan typ av dokumentation än betyg och intyg.

Det är branscherna som äger sina valideringsmodeller och ansvarar för att utveckla, kvalitetssäkra och finansiera dessa, även om staten bidrar med finansiering. Ett intyg som utfärdas efter en validering ska innehålla en dokumentation av elevens kunnande. För att ett sådant intyg ska uppfattas som tillförlitligt bör det endast innehålla dokumentation av det kunnande som har bedömts vid valideringen. Om en utbildningsanordnare saknar ackreditering att genomföra en branschvalidering bör självklart inte rektorn utfärda ett intyg om en sådan validering. Vad ett intyg efter en validering ska innehålla bör dock inte regleras i lag. Regeringen anser att det behöver vara tydligt vilken typ av dokument som får utfärdas efter en validering och vem som ska utfärda dessa. Regeringen föreslår därför att det ska anges i skollagen att den som har genomgått en validering enligt lagen ska ha möjlighet att få resultatet erkänt genom betyg. Det ska också anges att betyg efter en validering ska sättas genom prövning.

Regeringen föreslår också att det ska anges i skollagen att den som har genomgått en validering och som vill få resultatet av valideringen dokumenterat på annat sätt än genom betyg ska få ett intyg. Eftersom det redan

framgår av lagen att det är rektorn som utfärdar intyg inom komvux blir det därmed tydligt att det är rektorn som utfärdar intyg efter en validering. Det ska alltså tydliggöras i skollagen att de enda typerna av dokumentation som kan utfärdas efter en validering inom komvux är betyg eller intyg. Att formerna för dokumentationen efter att en individ har genomgått en validering tydliggörs bidrar till att dokumentationen formaliseras. Det gäller även intygets innehåll. Förslaget syftar därmed till att stärka såväl valideringens legitimitet som elevernas rättssäkerhet. Det bör framhållas att validering, förutom ett erkännande i form av betyg eller intyg, kan medföra andra positiva effekter för individen. Validering kan synliggöra en elevs kunskaper för både lärare och eleven och på så sätt underlätta en mer individualiserad studieplanering, t.ex. genom att en elev inte behöver delta i delar av kurser där eleven redan har tillräckliga kunskaper. I arbetslivet kan ett sådant synliggörande leda till nya och mer kvalificerade arbetsuppgifter. Det kan därför vara av betydelse att återkoppling till eleven efter en validering från t.ex. lärare eller studie- och yrkesvägledare även kan ske muntligen och inte endast i form av betyg eller intyg, om eleven föredrar det. En muntlig återkoppling efter en validering kan t.ex. vara en bedömning av elevens styrkor och svagheter i förhållande till utbildningens mål, vilket kan vara värdefullt för den elev som ska fortsätta med sina studier.

Regeringen anser att den individuella studieplanen behöver delas mellan de olika aktörer som är inblandade i planeringen och genomförandet av elevens validering och eventuella övriga utbildning. Hemkommunen ansvarar för att det för varje elev i komvux upprättas en individuell studieplan och planen ska innehålla uppgifter om den enskildes utbildningsmål och planerad omfattning av studierna (20 kap. 8 § skollagen). Det är viktigt att planen även i praktiken är en utgångspunkt för individens utbildning. Det kräver att, förutom eleven, såväl rektorn som lärarna och studie- och yrkesvägledaren involveras i planen. För att den individuella studieplanen ska fungera måste det vidare finnas väl fungerande rutiner för upprättande och revidering av planen. Detta är viktigt inte minst för att validering ska kunna bli en integrerad del av elevens utbildningsplanering. Skolverket har en viktig roll när det gäller att stödja huvudmännens arbete med de individuella studieplanerna. Det är dock huvudmännens och rektorernas ansvar att det upprättas individuella studieplaner som vid behov revideras och att det finns väl fungerande och effektiva rutiner för detta.

Det behövs ett bemyndigande att meddela föreskrifter om validering utanför kommunal vuxenutbildning

Regeringens förslag

Regeringen föreslår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om validering av en persons kunskaper. Ett sådant bemyndigande ska tas in i lagen med bemyndigande att meddela föreskrifter om avgift för ansökan om att få beslut som avser kvalifikationer

för livslångt lärande. Lagens namn ska ändras. En hänvisning till bemyndigandet ska införas i anslutning till bestämmelserna om validering i skollagen.

Skälen för regeringens förslag

Regeringen bedömer att föreskrifter på förordningsnivå som avser validering utanför komvux är en förutsättning för ett övergripande och enhetligt system för validering som omfattar såväl utbildningsområdet som arbetsmarknadsområdet. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bör därför kunna meddela föreskrifter om validering av en persons kunskande. Avsikten är att såväl myndigheter och kommuner och regioner som enskilda, t.ex. en branschorganisation, som vill använda sig av validering i sin verksamhet ska göra det i enlighet med dessa föreskrifter. Om alla olika aktörer som erbjuder en enskild individ validering gör det på samma villkor, i form av en författningsreglerad process, kan ett viktigt steg tas på vägen mot ett enhetligt system för validering. Som framgår ovan behöver förståelsen och likvärdigheten inom valideringsområdet bli bättre.

Regeringen anser att det inte är lämpligt att i skollagen införa ett bemyndigande om verksamheter som inte regleras i skollagen. Regeringen föreslår i stället att bemyndigandet tas in i lagen med bemyndigande att meddela föreskrifter om avgift för ansökan om att få beslut som avser kvalifikationer för livslångt lärande. I den lagen finns för närvarande endast ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om skyldighet att betala avgift för en ansökan om att få ett beslut om vilken nivå en kvalifikation motsvarar i den nationella referensramen för kvalifikationer för livslångt lärande. När det föreslagna bemyndigandet förs in i lagen bör lagens namn ändras, till lagen med bemyndiganden att meddela föreskrifter om validering och om avgift för ansökan som avser kvalifikationer för livslångt lärande. Regeringen föreslår dock att en hänvisning till bemyndigandet om validering i lagen ska införas i anslutning till bestämmelserna om validering i skollagen.

Ikraftträdande

Regeringen föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2023. Regeringen anför att lagändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt. Myndigheter och kommuner behöver dock tid för förberedelse och genomförande. Ändringarna medför delvis nya arbetssätt för kommunerna och Skolverket kommer att behöva stödja dem i deras arbete med inledande kartläggning och validering. Regeringen bedömer att det inte finns behov av några övergångsbestämmelser.

Följdmotionen

I kommittémotion 2021/22:4430 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 1 föreslås att riksdagen avslår propositionen. Motionärerna menar att det finns en risk för att förslaget nedvärderar betydelsen av formell utbildning. Det är viktigt att validering först och främst riktar in sig på redan förvärvat formell utbildning eller dokumenterad yrkeskompetens för att man ska kunna avgöra om eventuella insatser behövs.

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar förslagen i propositionen som syftar till att öka användningen av validering i Sverige. Enligt utskottet ökar en förbättrad validering möjligheterna att ta tillvara det kunnande som individen tidigare har förvärvat. Detta bidrar till en effektivare kompetensförsörjning, en snabbare etablering på arbetsmarknaden och ökade möjligheter till omställning under arbetslivet. Utskottet ser positivt på att hemkommunen ska se till att den som vill få sitt kunnande kartlagt inför utbildning eller prövning inom komvux erbjuds en inledande kartläggning. Det är även positivt att huvudmannen ska se till att en elev i komvux erbjuds validering, om eleven behöver det och valideringen görs inom ramen för en eller flera kurser eller nivåer som bekostas av elevens hemkommun.

Utskottet delar inte den bedömning som görs i motion 2021/22:4430 (SD) yrkande 1 att förslaget i propositionen skulle riskera att nedvärdera betydelsen av formell utbildning. Utskottet vill i sammanhanget uppmärksamma att det i en fördjupad kartläggning kan vara tillräckligt med skriftliga underlag och betyg och att samtal eller intervjuer då inte behövs. Med det anförda tillstyrker utskottet propositionen och avstyrker motionsyrkandet.

Utskottet övergår nu till att behandla de motionsyrkanden med förslag om tillkännagivanden till regeringen som anknyter till lagförslaget.

Samverkan rörande validering m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om samverkan rörande validering, rutiner och kvalitetssäkring, validering av informellt lärande och formell utbildning, samt validering för utlandsfödda.

Jämför reservation 2 (M), 3 (SD), 4 (KD) och 5 (L).

Motionerna

Följdmotionerna

I kommittémotion 2021/22:4432 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 1 begärs att regeringen konkretiserar hur samverkan mellan kommunerna och

andra aktörer, såsom Arbetsförmedlingen och Universitets- och högskolerådet, ska kunna fungera. Motionärerna framhåller att regeringens förslag att ta fram föreskrifter om hur validering ska göras även fortsättningsvis kommer att riskera att bli ineffektivt och rättsosäkert med olika bedömningar när det fortfarande är olika aktörer som ska utföra den. I yrkande 2 begärs förslag om hur arbetet med att kvalitetssäkra kartläggningarna ska garanteras och hur rutiner för validering ska utformas. Motionärerna framhåller att insatserna inte kommer att få någon effekt för den enskilde utan kvalitetssäkrade kartläggningar av branschen som kan identifiera vilka kompletterande insatser som behövs.

Enligt kommittémotion 2021/22:4430 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 2 bör regeringen återkomma till riksdagen med förslag som tar sikte på en förbättrad validering av formell utbildning och dokumenterad yrkesskicklighet. Motionärerna anför att syftet med en ny lagstiftning inte kan vara att sänka trösklar för att underlätta för vissa grupper. Tvärtom borde högre krav ställas på att lära sig svenska språket och att skaffa sig utbildning eller komplettera redan existerande och dokumenterad utbildning eller yrkeskompetens.

Motioner från allmänna motionstiden 2021/22

I kommittémotion 2021/22:4219 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 3 begärs ett tillkännagivande om validering av praktisk kompetens.

Enligt kommittémotion 2021/22:3965 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 10 behövs åtgärder för att få till stånd långsiktiga och enhetliga valideringssystem som också är tillgängliga i hela landet på samtliga nivåer i utbildningssystemet. Motionärerna framhåller att rutinerna och processerna behöver ses över och förbättras för att se till att kompetensen tas till vara hos alla som kommer till Sverige. I yrkande 11 begärs att validering i större utsträckning ska kunna ske på en arbetsplats. I yrkande 34 begärs ett tillkännagivande om inriktad språkinläring och validering för nyanlända svenskar med erfarenhet inom ett särskilt yrke.

Utskottets ställningstagande

Syftet med förslagen

Förslagen i propositionen syftar till att validering inom kommunal vuxenutbildning (komvux) i högre grad ska tillgodose de behov som finns på arbetsmarknaden och hos enskilda. Med förbättrad validering ökar möjligheterna att tillvarata det kunnande som individen tidigare har förvärvat. Detta bidrar till en effektivare kompetensförsörjning, en snabbare etablering på arbetsmarknaden och ökade möjligheter till omställning under arbetslivet.

Samverkan rörande validering

Utskottet delar regeringens bedömning att regionalt samarbete mellan kommunerna är av stor betydelse för en väl fungerande vuxenutbildning, samt att den kommunala samverkan behöver utvecklas, inte minst för att tillgodose elevers behov av validering. En utökad samverkan kan enligt utskottet underlätta för kommunerna att organisera validering på ett effektivt sätt.

Såväl i förordningen (2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning som i förordningen (2017:1303) om statsbidrag för lärcentrum ställs krav på samarbete mellan kommunerna och på samråd med regional utvecklingsansvarig aktör. Utskottet konstaterar att regeringen stöder utvecklingen av regionalt samarbete när det gäller utbildning och utbildningens infrastruktur. Det är enligt utskottet även viktigt att kommunerna samverkar med lärosätena för att de elever som avser att fortsätta sina studier på en högskola eller ett universitet ska få så bra förutsättningar som möjligt för sina högre studier. En sådan samverkan måste dock utgå från lokala förhållanden. Utskottet förutsätter att kommunerna samverkar med andra viktiga aktörer som t.ex. Arbetsförmedlingen, för att undvika att individens kunnande kartläggs flera gånger och för att den inledande kartläggningen ska bli så effektiv som möjligt. För att ytterligare bidra till att stärka strukturerna för en effektiv validering har riksdagen beslutat att medel avsätts för en satsning som syftar till att etablera effektiva regionala strukturer för validering (prop. 2021/22:1 utg.omr. 16, bet. 2021/22:UbU1, rskr. 2021/22:108).

Rutiner och kvalitetssäkring

Utskottet delar vidare regeringens bedömning att skyldigheten att erbjuda validering ställer krav på att huvudmännen utvecklar effektiva rutiner för validering. Att huvudmännen ges stöd för att utveckla valideringen och att individerna får information om validering bedömer utskottet vara avgörande för ett framgångsrikt genomförande av förslaget. Utskottet konstaterar att Skolverket har i uppgift att främja användningen och utvecklingen av validering inom komvux, se 18 § 5 förordningen (2015:1047) med instruktion för Skolverket. Under 2021 inleddes en försöksverksamhet med kartläggning och validering inom komvux – komvux flex. Försöksverksamheten, som administreras av Skolverket, ger kommunerna bättre förutsättningar att bygga upp en väl fungerande infrastruktur för inledande kartläggning och validering inom komvux. För att ytterligare bidra till att stärka strukturerna för en effektiv validering har riksdagen, som framgår ovan, beslutat att medel avsätts för en satsning som syftar till att etablera effektiva regionala strukturer för validering.

Skolverket slutredovisade den 28 februari 2022 uppdraget att genomföra en försöksverksamhet med yrkesprov i yrkesutbildningen inom vuxenutbildningen (U2018/04756). Skolverket konstaterar att det finns stora skillnader vad gäller olika branschers behov och i hur arbetet med befintliga yrkesprov inom olika yrkesområden bedrivs. Skolverket bedömer därför att det i nuläget

saknas förutsättningar för att införa en nationell sammanhållen och likvärdig modell för obligatoriska yrkesprov på gymnasial nivå. Skolverket ser att ett fortsatt främjande av utveckling av yrkesprov kan bidra till en positiv utveckling för yrkesutbildningen. Skolverket bedömer att ett sådant främjande arbete kan bidra till en ökad samsyn och till mer gemensamma praktiker, vilket kan främja yrkesutbildningens attraktivitet och kompetensförsörjningen i stort. Skolverket ser ett behov av ytterligare utredning samt framhåller att olika insatser för att stödja och främja utvecklande och användande av yrkesprov kan bidra till en positiv utveckling för yrkesutbildningen. Skolverket föreslår därför ett främjande arbete på frivillig basis. Förslaget bereds inom Regeringskansliet. Utskottet anser att den pågående beredningen bör avvaktas.

Validering av informellt lärande och formell utbildning

Enligt propositionen ska en fördjupande kartläggning göras och därefter en formell bedömning av elevens kunskaper. Med kunskaper avses resultat av lärande i form av kunskaper, färdigheter, ansvar och självständighet. Resultat av lärande kan sägas vara det en individ vet, förstår och kan göra när en lärandeprocess är avslutad. Det innebär att det är det faktiska resultatet av lärandet som räknas oavsett var, hur eller hur lång tid det har tagit att uppnå det. Kunskaper kan ha förvärvats såväl genom formell utbildning som genom informellt och icke-formellt lärande. Utskottet delar regeringens bedömning att det är av vikt att en fördjupad kartläggning blir ett tydligt inledande moment i en validering. Samtidigt konstaterar utskottet att arbetssätt och genomförande av validering kan se olika ut, inte minst i olika utbildningsformer. Skriftliga underlag och betyg kan räcka om det finns ett tillräckligt underlag för att kunna gå vidare till en bedömning. Vid valideringen behöver elevens kunskaper ofta prövas både teoretiskt och praktiskt, och bedömningen av kunskaper ska syfta till att eleven ska få ett erkännande av sitt kunskaper.

Validering för utlandsfödda

Vuxna invandrade personer kan ha olika yrkesbakgrund när de kommer till Sverige, och deras olika yrkeserfarenheter bör enligt utskottet kunna tas till vara och valideras. Invandrade personer som grupp har svårare att få arbete och att etablera sig i det svenska samhället. Validering är därför enligt utskottet en viktig insats för gruppen utlandsfödda vuxna. De ändringar som föreslås i propositionen förväntas få särskilt positiva effekter för utlandsfödda och därmed en positiv påverkan på de integrationspolitiska målen.

Mot bakgrund av den ovanstående redovisningen avstyrker utskottet motionerna 2021/22:3965 (L) yrkandena 10, 11 och 34, 2021/22:4219 (KD) yrkande 3, 2021/22:4430 (SD) yrkande 2 och 2021/22:4432 (M) yrkandena 1 och 2.

Reservationer

1. Lagförslaget, punkt 1 (SD)

av Patrick Reslow (SD), Michael Rubbestad (SD) och Jörgen Grubb (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:4430 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 1 och avslår proposition 2021/22:123 punkterna 1 och 2.

Ställningstagande

Vi delar förvisso regeringens uppfattning att validering är viktig, såväl för att säkerställa samhällets behov av kunnig arbetskraft som för att stärka den enskildes möjligheter att få arbete och bli självförsörjande. Det råder ingen tvekan om att det finns ett behov av att se över nuvarande regelverk kring validering, inte minst då den svenska modellen i ett nordiskt perspektiv visat sig vara mindre framgångsrik. Detta till trots är det ändå vår mening att det finns anledning att ifrågasätta vissa formuleringar i den proposition som nu ligger på bordet. Det gäller såväl uttryckliga förslag till lagändringar som de motiveringar som föranleder dem. Som exempel kan nämnas förslaget till ny lagtext i 20 kap. 42 § skollagen, där det stadgas att ”med validering avses en strukturerad process som innehåller en fördjupad kartläggning och en bedömning som syftar till ett erkännande av en persons kunnande oberoende av hur det förvärvats”. Det framstår som synnerligen oklart vad det är som avses. Vi menar att det finns en risk för att lokutionen ”oberoende av hur det förvärvats” nedvärderar betydelsen av formell utbildning. Det är viktigt att validering först och främst riktar in sig på redan förvärvad formell utbildning eller dokumenterad yrkeskompetens för att man ska kunna avgöra om eventuella insatser behövs.

Likaså är det viktigt att den arbetsökandes kunskaper i svenska valideras. Inte minst gäller detta inom sektorerna vård, omsorg och utbildning. I just dessa sektorer ser vi en fara i att regeringens förslag kommer att sänka kraven på kunskap. Det är enligt vår mening en stor skillnad på att t.ex. vara utbildad undersköterska och att utan formell utbildning ha arbetat i vården under en längre tidsperiod. Det är viktigt att validering grundas på betyg och utbildningsbevis.

Riksdagen bör avslå proposition 2021/22:123.

2. Samverkan rörande validering m.m., punkt 2 (M)

av Lars Hjalmered (M), Josefin Malmqvist (M) och Noria Manouchi (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:4432 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkandena 1 och 2 samt avslår motionerna

2021/22:3965 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkandena 10, 11 och 34,

2021/22:4219 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 3 och

2021/22:4430 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 2.

Ställningstagande

Det finns behov av mer och bättre validering av människors arbetsförmåga och kompetens. Validering är tätt sammankopplat med arbetslinjen då kartläggning av arbetsförmåga är grundläggande för en arbetssökandes chanser att få ett arbete. En arbetssökande kan i dag bli kartlagd och få sin arbetsförmåga bedömd av flera olika aktörer i olika skeden. Staten behöver ta ett ansvar för att en samordnad bedömning av arbetsförmåga, kompetenskartläggning och validering genomförs. Den kan med fördel göras med de företag som utvecklat expertis för just kartläggning. Vi ser inte att regeringens förslag i propositionen kommer att leda till en väl samordnad process. Regeringens förslag att ta fram föreskrifter om hur validering ska göras kommer att riskera att bli ineffektivt och rättsosäkert med olika bedömningar när det fortfarande är olika aktörer som ska utföra den. Vi menar att regeringen bör konkretisera hur samverkan mellan kommunerna och andra aktörer, såsom Arbetsförmedlingen och Universitets- och högskolerådet, ska kunna fungera.

Landets kommuner är olika stora och har olika mycket resurser. Som flera remissinstanser påpekat blir det därmed svårt att garantera en likvärdig nivå på kartläggningen och valideringen. Kommunerna behöver exempelvis initialt stöd i arbetet med validering för att se till att de modeller för kartläggning som tas fram är relevanta, träffsäkra och likvärdiga över landet. Konkreta förslag behövs om hur arbetet med att kvalitetssäkra kartläggningarna ska garanteras och hur rutiner för validering ska utformas. Insatserna kommer inte att få någon effekt för den enskilde utan av branschen kvalitetssäkrade kartläggningar som kan identifiera vilka kompletterande insatser som behövs.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt det som har anförts ovan.

3. Samverkan rörande validering m.m., punkt 2 (SD)

av Patrick Reslow (SD), Michael Rubbestad (SD) och Jörgen Grubb (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:4430 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 2 och avslår motionerna

2021/22:3965 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkandena 10, 11 och 34,

2021/22:4219 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 3 och

2021/22:4432 av Lars Hjälmered m.fl. (M) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Vi befarar att regeringens förslag också i detta fall i huvudsak grundar sig på rent integrationspolitiska syften snarare än kunskapsfokuserade. Regeringen understryker att ”de ändringar som föreslås i denna proposition kan därför förväntas få särskilt positiva effekter för utlandsfödda och därmed en positiv påverkan på de integrationspolitiska målen”. Syftet med en ny lagstiftning kan inte vara att sänka trösklar för att underlätta för vissa grupper. Tvärtom borde högre krav ställas på att lära sig svenska språket och att skaffa sig utbildning eller komplettera redan existerande och dokumenterad utbildning eller yrkeskompetens. Vi menar därför att regeringen borde återkomma med förslag om hur validering av sådana dokumenterade kunskaper kan förbättras.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt det som har anförts ovan.

4. Samverkan rörande validering m.m., punkt 2 (KD)

av Christian Carlsson (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:4219 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 3 och avslår motionerna

2021/22:3965 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkandena 10, 11 och 34,

2021/22:4430 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 2 och
2021/22:4432 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Oavsett var man bor och lever i Sverige, ska varje invånare kunna känna hopp för sin framtid och kunna se sin egen och omgivningens potential för att skapa en värdig tillvaro med egen försörjning. Varje arbetad timme ska vara viktig för den enskildes ekonomi och för samhället. Vägen dit kan vara validering av erhållen praktisk kompetens, inte endast akademisk. Arbetet med att få snabb och effektiv validering är eftersatt, och flera regeringar bär ansvaret för att så lite skett. Nu krävs krafttag för att få valideringen att fungera. De regionala kompetensplattformarna behöver dessutom fler verktyg och ett större handlingsutrymme.

Regeringen bör vidta åtgärder för validering av praktisk kompetens enligt det som har anförts ovan.

5. Samverkan rörande validering m.m., punkt 2 (L)

av Fredrik Malm (L) och Maria Nilsson (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:3965 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkandena 10, 11 och 34 samt avslår motionerna

2021/22:4219 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 3,

2021/22:4430 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 2 och

2021/22:4432 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Människor som är nya i Sverige är inte en homogen grupp. Kompetensgraden varierar kraftigt och möjligheten att lära sig svenska eller göra annan kompletterande utbildning varierar stort. Större hänsyn måste tas till individens förutsättningar när det kommer till utbildning i svenska språket, yrkesutbildningar, akademiska utbildningar och validering av såväl yrkeskunskaper som akademiska utbildningar om vi ska få resultat. Den som har en lång akademisk karriär och den som är analfabet har helt olika möjligheter att lära sig svenska och ska inte hamna i samma klassrum. Det är också viktigt att valideringen anpassas efter vad varje individ behöver validera

och att rätt kompetens valideras. Kvaliteten i valideringsprocesserna behöver bli högre, och det behöver garanteras att de mäter rätt kompetenser.

Nyanlända som kommer med utbildning och yrkeskunskaper måste snabbt tas till vara. Redan under asyltiden måste en kartläggning ske av den asylsökandes utbildning och kompetens. Tidig kompetenskartläggning bör göras för den som kommer till Sverige, med en tydlig väg till validerad kompetens och yrkesspråk. Den som kommer till Sverige och som har erfarenhet inom ett särskilt yrke behöver ofta riktad språkinläring och validering för att snabbt kunna arbeta inom sin kompetens. Alla som får uppehållstillstånd i Sverige ska få sin kunskap kartlagd tidigt och alla yrkeskunniga som kommer till Sverige ska få en tydlig väg för att hitta tillbaka till arbete. Att ta vara på människors kompetens kan både bidra till att nyanlända kommer snabbare i jobb och att de som kommer till Sverige också bidrar till samhället. Det behövs åtgärder för att få till stånd långsiktiga och enhetliga valideringssystem som också är tillgängliga i hela landet på samtliga nivåer i utbildningssystemet. Rutinerna och processerna behöver ses över och förbättras för att se till att kompetensen hos alla som kommer till Sverige tas till vara.

I större grad ska validering kunna ske på en arbetsplats. Rätt kompetenser ska valideras och kortsiktiga valideringsprojekt måste rensas bort så att systemet i stället blir en integrerad del av anländandet.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt det som har anförts ovan.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2021/22:123 Validering för kompetensförsörjning och livslångt lärande:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800).
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2015:478) med bemyndigande att meddela föreskrifter om avgift för ansökan om att få beslut som avser kvalifikationer för livslångt lärande.

Följdmotionerna

2021/22:4430 av Patrick Reslow m.fl. (SD):

1. Riksdagen avslår propositionen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag som tar sikte på en förbättrad validering av formell utbildning och dokumenterad yrkesskicklighet och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:4432 av Lars Hjälmered m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om risken för dubbelarbete när både Arbetsförmedlingen och kommunerna ska kartlägga och validera, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kommuners olika förutsättningar för en korrekt validering påverkar likvärdigheten, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motioner från allmänna motionstiden 2021/22

2021/22:3965 av Johan Pehrson m.fl. (L):

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kvaliteten i valideringsprocesserna behöver bli högre och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att validering i större utsträckning ska kunna ske på en arbetsplats och tillkännager detta för regeringen.

34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om inriktad språkinläring och validering för nyanlända svenskar med erfarenhet inom ett särskilt yrke och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:4219 av Camilla Brodin m.fl. (KD):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om validering av praktisk kompetens och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i skollagen
(2010:800)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (2010:800)

dels att 20 kap. 42–44 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 20 kap. 7 a §, och närmast före 20 kap. 7 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

20 kap.*Inledande kartläggning**7 a §*

Hemkommunen är skyldig att se till att den som vill få sitt kunnande kartlagt inför utbildning eller prövning inom kommunal vuxenutbildning erbjuds en inledande kartläggning.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om den inledande kartläggningen.

42 §¹

En elev i kommunal vuxenutbildning kan få sina kunskaper och sin kompetens validerade. Med validering avses en process som innebär en strukturerad bedömning, värdering och dokumentation samt ett erkännande av kunskaper och kompetens som en person besitter oberoende av hur de förvärvats.

Rektorn ska verka för att valideringen sker i enlighet med lag och andra författningar.

Huvudmannen är skyldig att se till att en elev erbjuds validering, om eleven behöver det och valideringen görs inom ramen för en eller flera kurser eller nivåer som bekostas av elevens hemkommun. Med validering avses en strukturerad process som innehåller en fördjupad kartläggning och en bedömning som syftar till ett erkännande av en persons kunnande oberoende av hur det förvärvats.

Rektorn ska verka för att valideringen görs i enlighet med lag och andra författningar.

¹ Paragrafen fick sin nuvarande beteckning genom 2015:482.

I lagen (2015:478) med bemyndiganden att meddela föreskrifter om validering och om avgift för ansökan som avser kvalifikationer för livslångt lärande finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om validering av en persons kunnande.

43 §²

Den som får sina kunskaper och sin kompetens bedömda vid en validering ska ha möjlighet att få dessa dokumenterade skriftligt. Vad som sägs i 3 kap. 19 och 20 §§ om rättelse och ändring av betyg gäller även en slutförd validering.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar ytterligare föreskrifter om validering.

Den som har genomgått en validering enligt 42 § ska ha möjlighet att få resultatet erkänt genom betyg. Betyg efter en validering ska sättas genom prövning.

Lydelse enligt prop. 2021/22:36

Föreslagen lydelse

44 §³

Den som genomgått en kurs i kommunal vuxenutbildning och vill få sina kunskaper dokumenterade på annat sätt än genom betyg ska få ett intyg. Detsamma gäller den som har genomgått utbildning på en eller flera nivåer i ett ämne.

Den som har genomgått en kurs i kommunal vuxenutbildning och vill få sina kunskaper dokumenterade på annat sätt än genom betyg ska få ett intyg. Detsamma gäller den som har genomgått utbildning på en eller flera nivåer i ett ämne eller en validering enligt 42 § och vill få resultatet dokumenterat på annat sätt än genom betyg.

Huvudmannen ansvarar för att eleverna informeras om möjligheten att få ett intyg.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att intyg alltid ska utfärdas efter vissa kurser, vissa ämnen eller viss utbildning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

² Paragrafen fick sin nuvarande beteckning genom 2015:482.

³ Senaste lydelse 2022:000.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (2015:478) med bemyndigande att meddela föreskrifter om avgift för ansökan om att få beslut som avser kvalifikationer för livslångt lärande

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2015:478) med bemyndigande att meddela föreskrifter om avgift för ansökan om att få beslut som avser kvalifikationer för livslångt lärande

dels att nuvarande 1 § ska betecknas 2 §,

dels att rubriken till lagen ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 1 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Lag med *bemyndigande* att meddela föreskrifter om avgift för ansökan *om att få beslut* som avser kvalifikationer för livslångt lärande

Föreslagen lydelse

Lag med *bemyndiganden* att meddela föreskrifter om *validering och om avgift* för ansökan som avser kvalifikationer för livslångt lärande

1 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om validering av en persons kunnande.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.